

JOAN ALBERT BAN (HAARLEM)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
1 MEI 1642
2990

Antwoord op Huygens' brief van 29 april 1642 (2987).

Samenvatting: Ban heeft lak aan het commentaar van de Parijse raadsman; diens compositie is even waardeloos. Hooft heeft zijn ideeën geprezen.

Over een antwoord van Huygens is niets bekend. Ban schreef opnieuw op 27 mei 1642 (3003).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 20x31cm, abc | -; apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Ban] nr. 21, p. CXX: onvolledig (<Imò quidquid ... auribus excipiam>, <Nisi enim ... fluctibus reddo>).

— Worp 3, nr. 2990, p. 281: onvolledig (<Si musicæ ... securè subscribere>), rest samengevat.

Namen: Æsopus; Agrippa; Antoine Boësset; Pieter Corneliszoon Hooft; Janus; Paulus (apostel); Anna Maria van Schurman; Vertumnus.

Titels: *Me veux-tu voir mourir* (Ban); *Zangh-bloemzel* (Ban 1642).

Glossarium: accentus (accent); canere (zingen); cantare (zingen); cantilena (lied); circulus (toonsoort); intervallum (interval); modulatio (muziekstuk); musica (muziek); musicus (muzikaal); numerus (ritme); sonus (toon).

Transcriptie

Vidi supercilium hominis et risi, vir nobilissime, nec enim miror hos Gallorum impetus et vanas sine viribus iras, qui cum gemmâ musicâ ignariscioli, ut apud Æsopum alter Gallus, periculosè ludere videntur. Forte nec grani musici nucleum rectè sapiunt; præcipuè ille Consiliarius Parisiensis ¹: , J• B@88-H n" <J" F\"H' ut olim apud Paulum doctorem gentium Agrippa Rex prodiens, hoc est: 'cum magna ambitione,' quemadmodum | <, D(OJ46äH vulgatus interpres vertit illud Actor. 25, ut alias quoque insinuavi. Hujus hominis ambitiosa phantasia, nec à toga quidem aliquid momenti apud me habet, nam nil morarer, etsi vespillo foret, modo ratione uteretur. Sed nec latronem timeo quod latus meum involet; securius enim deinceps cantabo tibi, et quam calco semitam perambulabo. Imò, quidquid deinceps Gallicæ importunitatis obvenerit, surdis auribus excipiam. Quid maledicentiæ aut ambitioni cum sapientiâ?, ²quæ sine fictione discenda et sine invidiâ communicanda, si Sapienti credimus. Forte supercilium hominis sibi magis sapere videtur quam ille qui prætulit eam regnis et sedibus.

Sed audiamus nutus illius. Totum atque unicum hoc ipsius argumentum (atque utinam argumentum esset) cavillatio est, in caussâ artis demonstrationis loco obtrusa. Sic enim ille togatus, quasi ex tripode, oracula effutit. Quidquid Bannius scripsit de accentibus et intervallis, circulis ac pathematibus, ineptum ac falsum. Heu!, extra provinciam suam abit ille hoc, asserens et nesciens an sit universalis ac particularis ajens propositio? nisi omnium gentium, linguarum ingeniorumque nativam facultatem se proscribere posse autumet. Sed particulariter subjungit reliqua, quæ Bannius attulit in suis animadversionibus in linguam Gallicam, peccata sunt, ergo omnia falsa. Quid, quæso, scientiis cum linguâ, aut indole Gallicâ? Ne Vertumnus quidem aut Janus toties mentientur figuras aut frontes | b | suas, quoties isti homines suam indolem aut ingenia aut linguam. Præcipuè cum dicunt ³tanta esse linguæ vernaculæ mysteria, ut nemo exterorum ea addiscere queat, quippe cum linguam nec inquilini aut vernæ accuratè norint, sed psittacorum more sine distinctâ ratione legitimæ pronunciationis, prout in buccam venerit, venustè effutiunt. Nam accentus quod attinet, elevationem vocis Italis relinquunt, ut suo supercilio innuit Consiliarius.

Quid tandem os hominis concludit? Multa Boësseti errata non intelligit Bannius; in sui paradigmatis ratiocinatione ineptit falsè. Cætera verò illius ne examine quidem digna, □□ □□□□□. Quomodo probat?

¹. Acta 25:23: 'l ± @p< |B" bD4@< |8h̄ <J@H J@0 ! (D\BB" 6"Å J-H #, D<\60H ;, J• B@88-H n" <J" F\"H, ...'

². Sapientia 7:13: '*Quam sine fictione didici et sine invidiâ communico* et honestatem illius non abscondo.'

³. <tantam>.

Quia asserit "ŪĴĤ "n", ergo verum est. O barbariem!, cum disputantes debeant convenire in aliquo primo principio, unde controversa probent; ipse nulla principia adfert, nulla agnoscit, sed omnia rejicit, ut securius grassetur contra rationem. Apage barbariem et poma ⁴natanti; sufficit enim supercilio, si sibi gratuletur et dicat nos poma natamus. Sine calore dico, nam doleo me sine ratiocinatione impeti, quod ingenitæ facultati mentis adversatur.

Nuper vir amplissimus P. C. Hooft, cum epistolam meam ad Schurmannam legisset, totidem verbis mihi rescripsit: ⁵ 'Si musicæ gnarus forem, non vererer statim tuis accuratissimis pronunciationis musicæ legibus securè subscribere.' Quod in eum finem refero ut non opinionis meæ, sed demonstrationis claritatem ac veritatem, tot doctissimorum calculis probatam, evidentiorum quotidie agnoscens, securius canere pergam, etiam ⁶non vacuus coram latrone viator. In te porrò sagittas meas, quas avidius exspectas, securius liberiusque ejaculabor.

Sed quid ego de illius superciliosi nugatoris (authoris dicere volebam) diagrammate censeam, etiamnum expectas. Stulto secundum stultitiam suam respondeo. Nescio quid energiæ |c| habeat hæc modulatio, cui nulla insolita potestas aut venustas inest, ut mens rapiatur. Sed confusum quoddam sonorum chaos est, quod ⁷nec circulo stabili, nec numeris variis, nec intervallis flexanimis concinnum est. An non liceat mihi dicere?

⁸Carpere caussidicus fertur mea carmina: quid sit
Nescio; si sciero, væ tibi, caussidice.

Ipse vero ludificator hominum non me naso suspendet adunco. Nisi enim rationalis fiat, cum bruto aut muto non ago imposterum, sed poma natantia suis fluctibus credo.

Quod me constantissimè amare digneris (liceat dicere), vir amicissime, id me omnino tuum tuisque nutibus obsequentissimum reddit. Cujus desiderio explendo quantum in me est, etiam nocturnas curas ago. Sed quia id brevi coram testari spero, reverenti silentio me tibi tuum commendo. Vale. Harlemi, Kalendis Majis MDCXLII.

⁹Tuus servus
Jo. Alb. Bannius, 1642.

Anatomiam istius ¹⁰cantilenæ datâ occasione transmittam; nunc in opusculo occupor.

Vertaling

Ik heb de hoogmoed van die ¹¹man gezien en ik heb gelachen, edele heer, en ik verbaas mij echt niet meer over de aanvallen van deze Fransen en hun krachteloze vergeefse uitvallen, welke Fransen, onkundig wat betreft de muzikale parel zoals die andere Galliër bij Æsopus, een gevaarlijk spel lijken te spelen. En toevallig begrijpen ze de kern van de muzikale graankorrel niet; vooral niet deze Parijse ¹²raadsman ¹³met [zijn] grote praal,[↓] zoals vroeger koning Agrippa bij Paulus, de leraar der volkeren, binnenschreed, ofwel: met veel pretentie,

⁴. <natautia>.

⁵. Hooft aan Ban, 17 april 1642 (2985A): 'Dard' ik, die mij wel voor eenen vuurighen beminner, maar geen' *kenner derzelve ken*, de vermeetelheit van zonder ooren in dezen te oordeelen over mij neemen, *ik ontzage mij niet al de keuren*, gemaakt bij zoo groot eenen wetgeever, als UE. mij is, *met franken gemoede t'onderschrijven*.'

⁶. Huygens aan Ban, 29 april 1642 (2987): 'Ecce quam in itinere *non cantas vacuus coram latrone viator*.'

⁷. <me>.

⁸. Martialis, *Epigrammata*, V, 33, 1-2.

⁹. Kwalificatie, ondertekening en postscriptum autograaf.

¹⁰. <cantilinæ>; Worp: <cantilenæ>.

¹¹. De Parijse raadsman.

¹². Dumanoir.

¹³. Handelingen 25:23: 'Toen dan de volgende dag Agrippa en Bernice waren gekomen *met grote praal* en de gehoorzaal waren binnengegaan, ...'

zoals de Vulgaat het ¹⁴kernachtig¹ uitdrukt in Handelingen 25[:23], zoals ik al ¹⁴eerder eens heb aangegeven. De pretentieuze praal van deze man maakt zelfs met zijn welsprekendheid geen indruk op mij, want ik zou niets tegen hem hebben, al was hij een lijkdrager, als hij maar redelijk was. Maar ik vrees de rover niet die mij zijdelings aanvalt; des te zekerder zal ik immers voor u zingen en het pad dat ik betreed bewandelen. Ja, alles wat nog aan Franse lomphed op mijn weg komt te staan, hoor ik met dove oren aan. Wat heeft kwaadsprekerij en pretentie met wijsheid te maken, ¹⁵‘die zonder bedenkfels geleerd moet worden en zonder nijd meegedeeld,’ als wij tenminste in de ¹⁶wijze zelf mogen geloven? Toevallig verbeeldt de hoogmoed van deze man zich wijzer te zijn dan ¹⁷hij die de wijsheid liever heeft dan koninkrijken en tronen.

Maar laten we eens op zijn wenken letten. Zijn enige argument (als het een argument is) is spitsvondigheid, in deze zaak van de kunst opgedrongen in plaats van bewijs. Zo heeft hij als een redenaar van de kansel zijn orakelen geuit. Alles wat Ban heeft geschreven over accenten en intervallen, toonladders en gemoedstoestanen is waardeloos en verkeerd. Ha!, deze man gaat hier buiten zijn boekje wanneer hij dit beweert, maar niet weet of het een algemene of een bijzondere stelling is, tenzij hij meent het aangeboren vermogen van alle volkeren tot spraak en denken te kunnen beschrijven. Maar in het bijzonder voegt hij daar aan toe dat alles wat Ban in zijn opmerkingen over de Franse taal zegt fout is; dus is alles fout. Wat, vraag ik, hebben de kunsten te maken met de Franse taal of aard? Zelfs Vertumnus en Janus liegen niet zo vaak over hun lijf en gezicht als deze mensen over hun aard, geest en taal. Vooral wanneer ze zeggen dat de geheimenissen van hun eigen taal zo groot zijn, dat geen buitenlander die kan leren kennen, daar immers noch de immigranten noch de inboorlingen hun taal precies kennen, maar als papegaaien zonder idee van de juiste uitspraak die mooi uitspreken zoals het in hun mond komt. Wat het accent betreft: de stemverheffing laten ze aan de Italianen over, zoals de raadsman met zijn hoogmoed aangeeft.

Tot welke slotsom komt de mond van deze man? Ban begrijpt de vele [zogenaamde] fouten van Boësset niet; in de beredenering van zijn systeem kraamt hij onzin uit. De rest is bestudering niet eens waard. ¹Punt uit.¹ Waarmee komt hij zelf? Omdat hij aanvoert ‘¹⁸[de meester] heeft het gezegd,¹’ daarom is het waar! O barbarij: terwijl discussiërenden het over enig eerste beginsel, van waaruit ze de twistpunten te lijf gaan, eens moeten worden, voert hijzelf geen enkel beginsel aan, erkent niets, maar verwerpt alles, zodat hij nog zekerder tegen de rede tekeer kan gaan. Weg met de barbarij en de dobberende vruchten; het is immers voor de hoogmoed genoeg als hij zichzelf feliciteert en zegt dat wij dobberen als vruchten. Zonder opwindung zeg ik dit, want ik betreur het zonder redelijkheid te worden aangevallen, omdat hij zich verzet heeft tegen het aangeboren vermogen van de geest.

Onlangs heeft de edele heer Pieter Corneliszoon Hooft, toen hij mijn ¹⁹brief aan [Anna Maria van] Schurman had gelezen, mij deze woorden ²⁰geschreven: ‘Als ik een kenner van de muziek was, zou ik er niet voor terugdeinzen al uw precieze regels van de muzikale uitspraak onmiddellijk volmondig te beamen.’ Ik zeg dat opdat ik, die dagelijks duidelijker de helderheid en de waarheid van mijn bewijsvoering (niet van mijn willekeurige ideeën) bemerk, geruggesteund door de meningen van zovele wijze mensen, des te zekerder ²¹doorga met zingen, zelfs als ik mij een reiziger weet die niet veilig is voor rovers. Op u zal ik mijn pijlen, die u met liefde ziet komen, zeker en vrijuit richten.

¹⁴. Ban aan Huygens, 12 januari 1641 (2606A).

¹⁵. Wijsheid 7:13: ‘[de wijsheid]..., die ik zonder bedenkfels heb geleerd en zonder nijd meedeel, en de eerlijkheid waarvan ik niet verberg.’

¹⁶. Salomo.

¹⁷. Paulus.

¹⁸. Pythagoras.

¹⁹. Ban aan Anna Maria van Schurman, 20 augustus 1640 (2495A).

²⁰. Hooft aan Ban, 17 april 1642 (2985A): ‘Als ik, wel een liefhebber ervan maar geen kenner, het zou wagen mij, zonder de oren [ervoor te hebben], er een oordeel over aan te meten, dan zou ik er niet voor terugdeinzen al de wetten, die van zo’n grote wetgever afkomstig zijn, zonder terughouding te onderschrijven.’

²¹. Huygens aan Ban, 29 april 1642 (2987): ‘Terwijl u zich op uw plan toelegt, edele heer, en uw boog op mij richt, waarvan ik de voorziene treffers al lang geleden vol verwachting afwachte, ziehier hoe u niet onderweg zingt als een reiziger die platzak tegenover de rover staat.’

Maar u verwacht tevens te vernemen wat ik van het ²²[muziek]voorbeeld van deze hoogmoedige ²³beuzelaar (auteur had ik willen zeggen) denk. Ik antwoord de domme naar zijn domheid. Ik weet niet wat voor kracht deze compositie heeft, waarin geen enkele ongewone kracht of schoonheid is, waardoor de geest wordt meegesleept. Maar wel is er een of andere verwarde chaos van geluiden, die niet geordend is door een vaste toonladder, gevarieerde ritmes en zielroerende intervallen. En is het mij niet geoorloofd om te zeggen:

²⁴Men zegt dat een advocaat mijn liederen plukt.

Wat dat is weet ik niet. Als ik het weet, wee u, advocaat!

Maar zelfs de grootste grappenmaker ter wereld neemt mij niet bij mijn kromme neus. Als hij immers niet redelijk wordt, wil ik met zo'n brutof dove niets meer van doen hebben, maar zal ik de dobberende appelen aan de stroom overlaten.

Dat u zich verwaardigt (als ik het zo mag zeggen) constant aan mij te denken, maakt dat ik u bij de geringste wenk geheel ten dienste sta. Om uw wens te vervullen zoveel als in mij is, sta ik zelfs 's nachts voor u klaar. Maar omdat ik hoop dat alles binnenkort in uw aanwezigheid te verklaren, beveel ik mij nu bij u aan in eerbiedig zwijgen. Vaarwel. Haarlem, 1 mei 1642.

Uw dienaar
Joan Albert Ban, 1642.

De ontleding van dat lied zend ik binnenkort; nu ben ik met mijn ²⁵samenvatting bezig.

²². *Me veux-tu voir mourir.*

²³. De Parijse raadsman.

²⁴. Martialis, *Epigrammata*, V, 33, 1-2.

²⁵. 'Kort Sangh-bericht.'